

▪ EPICKÉ ŽÁNRY

báje, mýty – pokus o výklad světa, jeho vzniku, původu člověka, působení přírodních jevů, historii Bohů... Později se zřetěžovali do *mytologií*. Př. *Starý zákon*.

legenda – z lat. legéře (má být čteno). O životě, skutcích, zázracích, mučed. smrti církev. světců. Dnes i o významných osobnostech. Př. *Legenda o sv. Prokopu*.

bajka – alegorický příběh, kde zvířata/zosobněné věci jednají jako lidé. Cílem je mravní poučení (didakce). Př. *De La Fontáne, Krylov, K. Čapek (Bajky a podpovídky)*.

pověst – lidové vyprávění, pravdivé historické jádro (osoba/místo/stavba) kombinované s fantasií. Dělení: místní, historická, heraldická, rodové... Př. *Jirásek*.

pohádka – lidová slovesnost, nereálný děj; má hrdinu (často i nadpřirozené bytosti, mluvící zvířata...), dobro vítězí nad zlem/dobry konec. Ustálené obraty („...a všichni žijí šťastně dodnes...“). Existence umělých pohádek: splétání motivů, obměňování, parodování (Andersen, Wilde, Němcová, Erben, ...).

povídka – kratší příběh s poutavou zápletkou, jednoduchý děj (zkratka, charakteristika, popis, paradox, málo postav). Př. *Čechov, Neruda, Čapek*.

novela – příběh soustředěný na jednu událost, bez vedlejších děj. linií, episod, popisů. Neměnný charakter postav, sevřený děj, překvapivý závěr (pointa).

epos – chronolog. vyprávění (zaznamenává mýty/význam. osobnosti), podrob. popisy, jedna/více ústředních postav, spleť děj, pozvolné rozvíjení.

román – rozsáhlý příběh, hlavní i vedlejší dějové linie, epizody, mnoho postav/prostředí, do děje vstupuje vypravěč, spleť děj. Tematická šíře, bohaté umělecké prostředky. Př. *de Cervantes, de Balsac*.

kronika – chronolog. záznam hist. událostí, bez hodnocení, souvislostí. *Letopisy...*

romaneto – varianta novely, prvky tajemství, nadpřirozené jevy s logickým vysvětlením. Často prvky detektivky, hororu, sci-fi. Př. *Neruda, Arbes*.

anekdota – krátký humorný příběh s neočekávanou pointou. Zesměšnění jevu/os.

▪ LYRICKÉ ŽÁNRY

píseň – prostá, zpěvná báseň (lidová/umělá), spojená s hudbou. Pravidelná stavba, rytmus, výrazný rým. Př. *ukolébavky, vojenské, pracovní, jarmareční...*

elegie (žalozpěv) – píseň: smutek (ztráta blízkého, vlasti, ideálu...). Př. *Ovidius, KHB*.

hymnus (chvalozpěv) – píseň: oslavuje Bohy, hrdiny, jejich činy. Př. *Fr. z Assisi*.

óda – píseň: na rozdíl od hymna oslavuje obecnější jevy (láska, vlast, příroda).

epigram – krátká, satiricky útočná báseň, ostrá pointa, o neg. spol. jevech.

epitaf – nápis na hrobě, o životě zesnulého, vzkaz živým.

pásmo – polytematická báseň, volný sled pocitů, dojmů, myšlenek, představ. Cíl: zobrazení skutečnosti v pohybu, ve více úhlech. Běžná logika vyrušena, jevy bez přir. vazeb, bez hierarchie. Př. *Appolinaire*.

žalm – Náboženská píseň/modlitba, často hebrejského původu.

litanie – Prosebná modlitba přednášená střídavě přednášejícím (knězem) a lidem.

sonet – znělka – báseň o čtrnácti verších s logickým členěním. **IT:** osmiverší (proposice) + šestiverší (řešení). Devátý verš: volta (zvrát). **EN:** tři čtyřverší + dvojverší (couplet).

haiku – často přírodní tematika, trojverší (5 – 7 – 5 slabik). Užívána eufonie.

limerick – pětiverší (aabba).

▪ DRAMATICKÉ ŽÁNRY

tragédie – vážný/chmurný děj, hlavní hrdina nedokáže / nemůže vyřešit své problémy (tlak společnosti, vlastní nedostatky...). V závěru: beznadějná postavení/smrt (x morální vítězství). Př. *Othello, Hamlet, Romeo a Julie*.

komedie (veselohra) – zachycení skutečnosti (událost, situace, charakter) veselou podobou, končí smírně/optimisticky. Často zachycuje špatnosti, nižší spol. vrstvu, praktické/obživné lidské činnosti. Př. *Revizor – Gogol, Kupec benátský*.

fraška – varianta komedie, ostřejší, užívá hyperboly. Často stavěno na výrazných vlastnostech (koktání, šerednost, hloupost...).

činohra – prvky komedie i tragedie. Vážné zaměření, ale běžné situace/charaktery, které zvýrazňuje do popředí; zakončení nebývá tragické. Př. *R. U. R. – Čapek*.

opera – drama vyjádřené hudbou, text: libreto.

opereta – zábavný ráz, střídání mluveného slova se zpěvem, kombinace činohry a opery (odlehčená opera).

muzikál – drama + hudba + tanec.

revue – zábavný ráz, podobný muzikálu, satirizuje aktuální děje/trendy/osobnosti...

▪ LYRICKO-EPICKÉ ŽÁNRY

balada – vážná až tragická báseň. Děj sevřený, dramatický, rychlý spád. Kontrast a dialog. Př. *Erben, Wolker*.

romance – opak balady, optimisticky laděná, často milostný podtext, radostná atmosféra. Smírné pojetí konfliktu. Dříve opěvovala hrdinskou ctnost bojovníků. Př. *Neruda*.

poema (básnická povídka) – děj je pouze naznačený, nedořečený, podřizuje se vyjádření autorových citů, dojmů, nálad a úvah. Události ze života jednotlivce. Př. *Byron, Mácha, Puškin*.